

¿EL DESCREDIT DE LA POLITICA?

1. Sembla clar que el títol formula implícitament una preocupació per un hipotètic descrèdit de la política. No s'atreveix a afirmar-lo definitivament, però l'insinua. Tanmateix, fins i tot en el cas que la diagnosi fos afirmativa, doncs, -és a dir, que efectivament la política estigués desacreditada- ¿hi hauria motius de preocupació? Personalment, no em veig amb cor de donar-hi una resposta contundent i definitiva. De fet, donar crèdit significa confiar en la veracitat i en l'autenticitat d'allò que és objecte d'atenció. I un excés de confiança en la política podria apuntar a una cessió de responsabilitats, a una despreocupació candorosa.

Dit d'una altra manera: segons com, la malfiança en relació amb el joc polític podria apuntar no tant a una manca de compromís, com, precisament, a un interès major, acompanyat d'una percepció més realista i menys entusiasta del fet polític.

És lògic que el polític necessiti acreditar la política. Però sobretot ho necessita perquè aquest marge gran de confiança li permetria actuar amb més llibertat: és a dir, sense haver de donar tantes explicacions.

2. Tanmateix, el descrèdit de la política no és cosa d'ara. La cultura popular dóna compte de fins a quin punt la desconfiança en la política sempre ha estat alta entre les capes populars. Hi ha, doncs, una desconfiança genèrica envers qui té poder, perquè l'experiència mostra que les temptacions d'abusar-ne són cosa de sempre. Però hi ha també un descrèdit específic, gairebé après, més propi dels qui tenen accés a una experiència directa de l'acció política, des de miradors de privilegi. Periodistes, alts càrrecs de l'administració, professionals liberals en contacte amb la política, són coneixedors del fet que la política es fa i es desfà a la rebotiga, lluny dels aparadors institucionals.

Tinc la sospita, doncs, que del descrèdit de què s'acostuma a parlar és sobretot d'aquest segon tipus.

3. En el fons, aquesta distinció entre tipus de descrèdits suggereix una qüestió clau que va més enllà de la discussió d'avui: la distribució desigual de coneixement polític i la distribució de coneixements polítics desiguals. O sigui: ni tothom té el mateix accés a la informació, ni tothom accedeix a la mateixa informació. Per tant, és inadequat imaginar l'increment o la disminució d'un mateix tipus de descrèdit genèric per a tothom. L'increment de vots per a una opció pot generar en l'opció adversària una percepció de crisi del sistema i, és clar, a la inversa per als altres. De la mateixa manera que la pèrdua sistemàtica de partits de futbol per part d'un equip augmenta la desconfiança en la institució arbitral entre els seus seguidors.

Però, a més, la qüestió de la distribució desigual dels coneixements en política també apunta la possibilitat que part d'allò que és interpretat en termes de descrèdit podria ser conseqüència directa de la inintel·ligibilitat de la política. La simplificació progressiva del missatge polític que busca l'eficàcia en una campanya publicitària, pot donar bon rendiment immediat. Però, més enllà d'aquestes imatges d'estabilitat, de benestar, d'honradesa, etc. sobre les quals descansa el discurs electoral, ¿on es pot fer l'aprenentatge i la transmissió de la cultura política? ¿Qui pot entendre què en un debat preelectoral, posem per cas? L'efecte de descrèdit que pot produir l'enfrontament entre candidats, ¿no pot ser degut fonamentalment a la impossibilitat de comprendre els respectius punts de vista? Una afirmació tan usual com aquella que "tots són iguals" ¿no podria mostrar més aquesta dificultat per al discerniment de les diferències entre polítics o entre polítiques que no pas un descrèdit genèric? ¿I no és cert que la dificultat no prové tant de la ignorància dels espectadors de la política com del caràcter marginal de les diferències en el discurs polític i de l'opacitat de la diversitat d'interessos que representen?

4. Al costat de la simplificació i la corresponent banalització del missatge polític de què parlàvem, val a dir que allò que en queda és encara extraordinàriament retòric. Els debats parlamentaris televisats, única ocasió en què el ciutadà té accés a l'interior d'una institució pública, en són una mostra.

La consciència dels grans actors de la política d'haver de proporcionar un espectacle televisiu satisfactori torna a emmascarar les posicions. El ciutadà s'adona, inevitablement, del joc de representacions, i constata la no-autenticitat i la no-veracitat de l'obra representada. És a dir, el descrèdit.

5. Sóc del parer que les enquestes dites "sociològiques" contribueixen decididament al descrèdit de la política. D'una banda, perquè construeixen una opinió pública també retòrica, que no es correspon a res de precís, a res extern a la mateixa enquesta. ¿Quin sentit té demanar l'opinió sobre la Llei "Corcuera" a qui no la coneix? ¿Quin significat té la resposta aconseguida? En certa manera, l'opinió pública és segrestada a base d'imposar problemàtiques que no responen a la lògica política del mateix ciutadà, sinó només a la lògica dels actors. La impressió que té el ciutadà que el discurs polític és guiat per aquesta opinió segrestada, resta definitivament tota credibilitat al discurs i a l'enquesta.

6. Tampoc és menor la responsabilitat dels analistes del fet polític - periodistes, politicòlegs, sociòlegs i opinadors en general- en el foment del descrèdit de la política. L'"entès", l'"especialista", apareix com a manipulador cínic d'un coneixement privilegiat. Se situa, per aparentar objectivitat, fora del joc. L'analitza amb la fredor simulada del qui dissectiona un cadàver. I la política esdevé una mena de cadàver en descomposició. La desconfiança que fomenta, d'altra banda, és la base per autojustificar la necessitat de la seva anàlisi. Per exemple, si la policia deté la cúpula d'ETA, l'analista considerarà que amb aquestes detencions l'Estat francès vol fer desaparèixer els dubtes sobre la col.laboració amb l'Espanya de l'Expo i els Jocs Olímpics. En el fons, crea la sospita que les detencions s'han fet ara per oportunisme, no perquè fins ara no els haguessin pogut trobar.

Aquesta és, doncs, primer de tot, una estratègia d'autojustificació. Però també l'analista, sense ser-ne necessàriament conscient, esdevé una peça fonamental per a la creació de la desconfiança bàsica sobre la qual el polític i els mateixos mitjans de comunicació poden reconstruir el seu discurs, amb dosis superiors de credibilitat. Si es vol, fabriquen una base d'incertesa sobre la qual el discurs polític, o la notícia "objectiva" semblen, per contrast, més creïbles. Descontextualitzen per facilitar una recontextualització més eficaç.

7. Però no tot es redueix a una qüestió de conflicte o confusió entre "cultures polítiques", sinó que la lògica del sistema polític construeix els seus artefactes per protegir-se de l'observador exterior i, inevitablement, crea les condicions per al seu descrèdit. En particular, crec que hi ha dos elements que allunyen significativament la política del ciutadà: a) el sistema de llistes tancades, i b) el paper fictici dels parlaments, conseqüència de la disciplina de vot. No m'hi estenc, perquè són dos fenòmens prou coneguts.

8. No pot oblidar-se tampoc la temptació d'utilitzar políticament el descrèdit com a arma. El descrèdit no apareix "espontàniament", sinó que pot ser i de fet és fomentat d'una manera sistemàtica. No només fent aparèixer esporàdicament episodis de corrupció aïllada, sinó, hi insisteixo, sistemàticament. El polític busca mitjançant la debilitació de la confiança en l'adversari, una via cap a la pròpia credibilitat, presentant-se ell mateix com a alternativa. (Vegeu l'entrevista a Pasqual Maragall, a "El Periódico" del 29-3-92). Darrerament, l'oposició no es fa en nom d'idees o de projectes alternatius, sinó de més eficàcia, més transparència, més honestat. I, implícitament, aquesta alternativa no es justificaria sense el foment de la desconfiança cap al qui ja exerceix la gestió.

9. Hi ha un darrer matís que voldria afegir al debat: no es corresponen necessàriament el descrèdit de la política i el descrèdit dels polítics. Fins i tot podria molt bé passar que el crèdit de la política -la confiança en la seva autenticitat i veracitat- fos una de les bases principals del descrèdit dels polítics, que amb la seva actuació la podrien corrompre. És a dir, que a partir d'una concepció massa idealitzada de la política, entesa -malentesa, de fet- com a acció interessada, se'n derivés una visió negativa del polític, que negocia l'innegociable, fa pactes contra natura, l'interessa més la permanència en el càrrec que aconseguir els objectius promesos, etc.

I viceversa, que el descrèdit de la política portés, gairebé inevitablement, cap a la confiança desmesurada en els polítics, no en general, sinó en particular.

És a dir, cap als cabdillatges, que substituirien amb les seves suposades garanties personals les febleses genèriques i fins inevitables del sistema.

No cal dir que si bé la primera possibilitat no em fa feliç, la segona m'esborrona. I no sé de quina som més a prop.

Salvador Cardús